

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΑΚΟΗΣ

Ενότητα 9: Σημασιολογική οργάνωση του λόγου – νοητό λεξικό

Οκαλίδου Αρετή

Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Τι είναι το νοητικό λεξικό;

Είναι το σύνολο των λέξεων που γνωρίζει ο εκάστοτε χρήστης μιας γλώσσας.

- Διαφορετικές γλώσσες έχουν διαφορετικά λεξικά (φωνολογική σύνθεση, εννοιολογικές διαφορές). Άρα το νοητικό λεξικό ατόμων από άλλη γλώσσα μπορεί να μην περιέχει παρόμοιες έννοιες.
- Το νοητικό λεξικό αυξάνεται με την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο.

Λεξιλογικές Καταχωρήσεις

- Το λεξικό είναι αποθηκευμένο στο νου με τη μορφή ατομικών λεξιλογικών καταχωρήσεων (lexical entries)
- Οι λεξιλογικές καταχωρήσεις ορίζονται ως οι πληροφορίες που αποθηκεύονται στο μυαλό μας σχετικά με μια συγκεκριμένη λέξη.
- Περιλαμβάνουν το περιεχόμενο σχετικά με τη
- μορφή και το νόημα των λεξιλογικών στοιχείων.
- Η μορφή των λεξιλογικών καταχωρήσεων αναφέρεται σε φωνολογικές και μορφολογικές πληροφορίες
- Το νόημα αναφέρεται στις συντακτικές και
- σημασιολογικές πληροφορίες των λεξιλογικών
- καταχωρήσεων.

Λεξιλογική αποθήκευση

- Υπάρχουν δύο τύποι λέξεων: οι λέξεις περιεχομένου, (content words) οι οποίες φέρουν μια έννοια (δηλαδή, ουσιαστικά, ρήματα, επιρρήματα και επίθετα) και οι λειτουργικές λέξεις που δεν έχουν μια σαφή έννοια, αλλά συμβάλλουν στην συντακτική δομή (π.χ. Σύνδεσμοι, άρθρα, προθέσεις, μόρια).
- Μόνο οι λέξεις περιεχομένου αποθηκεύονται στο λεξικό.

Οργάνωση λέξεων περιεχομένου

- Φωνολογική οργάνωση – σύμφωνα με το αρχικό φώνημα αλλά και το τελικό ή και τα μεσαία.
Οργάνωση σύμφωνα με τη ρίμα.
- Νοηματική-σημασιολογική οργάνωση – σύμφωνα με τις έννοιες
- Πληροφορίες σχετικά με τη συντακτική κατηγορία (ουσιαστικό, ρήμα, επίθετο, κλπ.) και λειτουργία (υποκείμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός κλπ.) μιας λέξης συμπεριλαμβάνονται επίσης στο νοητικό λεξικό.
- Γειτνιάσεις!

Άλλοι τρόποι οργάνωσης του νοητικού λεξικού

- Με την ηλικία κατάκτησης της λέξης
- Με τη συχνότητα χρήσης της λέξης
- Με μέρος της ομιλούμενης λέξης
- Με τον τελευταίο ήχο της λέξης
- Ορθογραφικά
- Με τον προτελευταίο ήχο

Στάδια ακουστικής ή οπτικής αναγνώρισης λέξεων

- 1. Λεξιλογική πρόσβαση:** πρόσβαση από τη φωνολογική στη σημασιολογική δομή.
- 2. Λεξιλογική επιλογή:** παράλληλη επεξεργασία δεδομένων, συσχέτιση νέων πληροφοριών με το ευρύτερο εννοιολογικό πεδίο και σταδιακή μείωση των λεξιλογικών επιλογών.
- 3. Σημασιολογική ενσωμάτωση - κατηγοριοποίηση** στο ευρύτερο επικοινωνιακό πλαίσιο: ελέγχει κατά πόσο η επιλεγμένη λέξη ταιριάζει, συνδέεται και ενσωματώνεται στα συμφραζόμενα της δεδομένης επικοινωνιακής περίπτωσης (σύνταξη-σημασιολογία)

Οργάνωση νοητικού λεξικού

- Ο πρώτος τρόπος ξεκινά από τη λέξη και αναζητά το νόημά της
- Ο δεύτερος τρόπος ξεκινά από τη σημασία και αναζητά τη λέξη

Πειραματικές μέθοδοι (1)

- Μέτρηση του **χρόνου αντίδρασης ή ανάκλησης** σε δοκιμασίες κατονομασίας (π.χ. κατονομασία εικόνων, εκφορά συγκεκριμένων λέξεων, κλπ.).
- **Λεξιλογική επιλογή** (διάκριση λέξεων από ψευδολέξεις).
- **Σημασιολογική κατηγοριοποίηση – ενσωμάτωση** (semantic verification tasks): σύνολα λέξεων ταξινομούνται στην ίδια σημασιολογική ομάδα – βαθμός αντιπροσωπευτικότητας (π.χ. πιο γρήγορα εντάσσεται η λέξη αετός στην κατηγορία «πτηνά» από ότι ο πιγκουίνος).

Πειραματικές μέθοδοι (2)

- **Συσχετιστική – σημασιολογική κατηγοριοποίηση** (semantic priming tasks): η αντίδραση σε ένα ερέθισμα (ερέθισμα-στόχος) επηρεάζεται από την έκθεση σε ένα άλλο ερέθισμα (που μοιάζει σημασιολογικά).

Π.χ. σε ένα πείραμα λεξιλογικής απόφασης, αν δώσουμε σε κάποιον μια λίστα λέξεων που περιέχει τη λέξη «νοσοκόμα», τότε σε μια δεύτερη λίστα θα αναγνωρίσει γρηγορότερα τη λέξη «γιατρός» ως πραγματική λέξη, γιατί συνδέεται νοηματικά με τη λέξη που ήδη διάβασε/άκουσε.

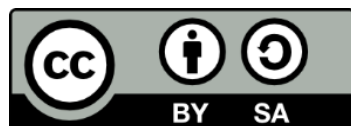
Πειραματικές μέθοδοι (3)

- **Φωνηματική σύνδεση ηχητικά παρόμοιων λέξεων:** ηχητικά παρόμοιες λέξεις ανακαλούνται ευκολότερα και γρηγορότερα από ότι λέξεις που ηχητικά δεν παρουσιάζουν καμία ομοιότητα.
Π.χ. βάθος, λάθος, πάθος (ελάχιστα ζεύγη με φωνολογική ομοιότητα αλλά με διαφορετική σημασία)

Πειραματικές μέθοδοι (4)

- **Σπουνερισμοί** – λάθη στη ρύμη του λόγου (speech errors, slips of the tongue): η καταγραφή και ανάλυση των φαινομένων που σχετίζονται με παραφασίες, προτάσεις με αντιμετάθεση λέξεων ή μορφημάτων, κλπ. (φαινόμενα αφασικού λόγου)
- **Δυσκολίες εύρεσης της ζητούμενης λέξης** (tip of the tongue phenomenon): πρόβλημα στην ανάκληση από τη λεκτική μνήμη μιας λέξης ενώ γνωρίζει το μέγεθός της, δυσκολία στην απόδοση ορισμού σε μια γνωστή έννοια – λέξη

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ